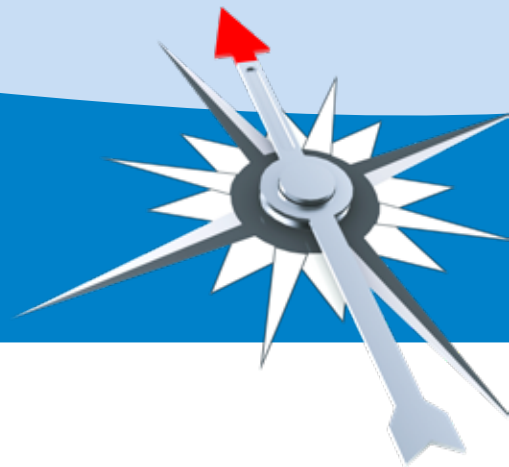

GELOVIG VERZET

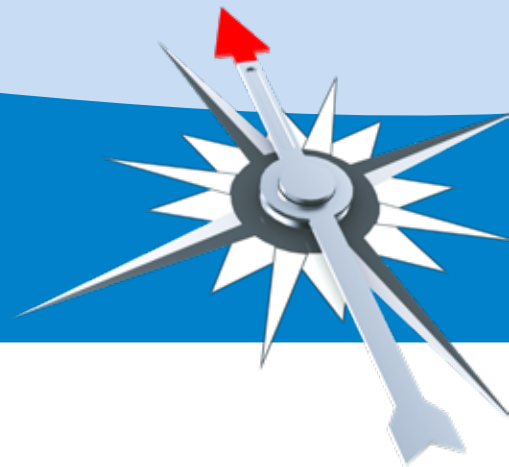
en een
innerlijk
kompas

Lesbrief Innerlijk kompas

1. Over deze lesbrief	3
2. Inleiding	4
2.1 Titus Brandsma (1881 – 1942)	5
2.2. Johannes de Jong (1885 – 1955)	6
2.3 De Katholiek sociale leer	7
2.4 De Tweede Wereldoorlog	8
2.5 Brandsma en WO II	9
2.6 De Jong en WO II	11
3. Meer helden en hun vorm van verzet	
3.1. Mohanda Gandhi	12
3.2 Martin Luther King	13
3.3 Nelson Mandela	14
3.4 Opdracht 1: Authenticiteit	15
4. Hedendaagse helden	
4.1 Urmila Chaudhary	16
4.2 Malala Yousafzai	17
4.3 Opdracht 2: Kernwaarden	18
5. Je eigen innerlijk kompas	
5.1 Goede mensen als gids	19
5.2 Levensgeluk	20
5.3 Opdracht 3: Moreel kompas	21
6. Terzijde...	
6.1 Bonusopdracht: Mindmappen	23
6.2 Als je meer wilt weten	24

1. Over deze lesbrief

In deze lesbrief gaan we in op het leven van twee moedige geestelijken. We bespreken hun jeugd, hun opleiding, hun reacties op het opkomend fascisme en nationaalsocialisme.

Het gaat dus over het verleden, maar ook zeker ook over het heden, omdat we ook mensen in latere tijden bespreken zoals Mohandas Karamchand Gandhi (1869-1948), Martin Luther King jr. (1929-1968) en Nelson Mandela (1918-2013). En bijzondere mensen uit onze huidige tijd: Malala Yousafzai en Urmila Chaudhary.

Wat ze gemeenschappelijk hebben? Zij gingen en gaan uit van hun overtuiging en geloof om verzet te bieden, om de wereld beter te maken en vast te houden aan de belangrijkste zaken in het leven: geloof, hoop en liefde.

Gebruik dit materiaal als een rijke bron. Als basis voor lessen of werkstukken. En vergroot met de opdrachten jouw kennis en die van jouw leerlingen. Ga op zoek naar persoonlijke drijfveren, kernwaarden en het morele kompas. Van anderen maar vooral ook van jezelf.

Leerdoelen

- Leerlingen maken kennis met kardinaal De Jong en pater Titus Brandsma en hun optreden tegen het nationaalsocialisme in de Tweede Wereldoorlog.
- Leerlingen krijgen inzicht in de wijze waarop kardinaal De Jong zich, vanuit de leer van de rooms-katholieke kerk, verzette tegen de nazi's.
- Leerlingen leren over de spiritualiteit van de Karmeliet Titus Brandsma en hoe dit hem bewoog om zich te verzetten tegen de nazipropaganda.
- Leerlingen maken een koppeling tussen het verleden, door de voorbeelden van pater Titus Brandsma en kardinaal De Jong, en het heden door hedendaagse voorbeelden van verzet.
- Leerlingen leren op basis van hedendaagse voorbeelden onderscheid te maken tussen wat hen rechtvaardig lijkt en wat niet.
- Leerlingen leren met elkaar op een respectvolle wijze in dialoog te gaan.
- Leerlingen reflecteren op hun eigen overtuigingen.
- Leerlingen verkrijgen zelfinzicht en kennis over eigen waarden en moreel kompas.

2. Inleiding

Titus Brandsma en Johannes de Jong, helden van toen. Twee bijzondere katholieke geestelijken uit Nederland, die kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog een hoofdrol hebben gespeeld in het verzet tegen het fascisme en nationaalsocialisme in Nederland.

Titus Brandsma en Johannes de Jong werden voor de oorlog nog niet gezien als 'sterke mannen'. Tijdens de oorlog pleegden zij geen bomaanslagen of ze vervalsten geen papieren zoals andere verzetsmensen dat deden. Maar het waren twee mannen die door hun compromisloze houding, vorm gegeven door hun geloof, niets wilden toegeven aan de nazi's en hun ideeën. En daarbij vasthielden aan de waarheid van een menselijkheid tegenover onmenselijkheid, van verdraagzaamheid tegenover onverdraagzaamheid en tenslotte vormden zij het licht in een bijzonder donkere tijd toen zij een voorbeeld waren voor de mensen om hen heen. Zij waren mensen met het goede morele kompas in een tijd toen velen dat kompas waren kwijtgeraakt.

Brandsma

Titus (Anno) Brandsma (1881-1942) ontving vele blijken van waardering na zijn dood in het concentratiekamp Dachau in 1942.

In Nederland zijn er twee kerken, in Deventer en Amstelveen, naar hem vernoemd, meer dan tien scholen, vijfenveertig straten, een brug en een treinstel naar hem vernoemd. Er zijn standbeelden van hem en in Nijmegen is er de Titus Brandsma Gedachteniskerk en bij de Radboud Universiteit van Nijmegen is er een Titus Brandsma Instituut. Op 15 mei 2022 werd Titus Brandsma heilig verklaard in Rome tijdens een speciale dienst door paus Franciscus. Het zegt iets over de status van de man, die een held tegen wil en dank werd.

De Jong

Ook naar Johannes (Jan) de Jong (1885-1955) zijn er straten, pleinen en scholen vernoemd. Daarnaast ontving hij in februari 2022 postuum van het Israëliëse herdenkingscentrum, het Holocaust Yad Vashem in Jeruzalem de titel Rechtvaardige onder de Volkeren, omdat hij zich tijdens de oorlog, met gevaar voor eigen leven, openlijk had gekeerd tegen de Jodenvervolging in Nederland en elders. Aartsbisschop De Jong wilde liever geen held worden genoemd. Hij was pertinent tegen de ideeën van de nazi's en vond het logisch om zich te verzetten, hij zag het als zijn morele en geestelijke plicht.

Uitreiking Yad Vashem onderscheiding op 19 september 2022.

Heilige mis ter ere van Titus Brandsma.

2.1 Titus Brandsma (Oegeklooster, Nederland, 1881-1942)

Titus Brandsma werd geboren als Anno Sjoerd Brandsma als vijfde van in totaal 6 kinderen in een rooms-katholiek Fries boerengezin. Zijn vader was introvert en eenvoudig. Zijn moeder was intelligent, maar zwak van gezondheid. De katholieken van Friesland behoorden bij het bisdom van Utrecht en waren vooral volgzaam en sober.

Anno was een fragiel kind. Hij was leergierig met een brede belangstelling en een uitstekend geheugen. Op de basisschool was hij één van de besten. Bovendien was hij een godsdienstige jongen, dus het verbaasde niemand dat hij ervoor koos om priester te worden.

Anno vond vooral geschiedenis, Nederlands, scheikunde en biologie interessant. Alleen in de paas- en grote vakanties mocht hij terug naar huis in Friesland. De gezondheid van Anno liet te wensen over en hij moest extra eten om niet te vermageren. Toen hij lid werd van de Orde van de Karmelieten kreeg hij zijn kloosternaam Titus.

Titus werd er een ijverige, intelligente en vrome student. Mede daarom legde hij de geloften van armoede, gehoorzaamheid en zuiverheid af. Toen Titus tot priester werd gewijd, nam hij zijn rol heel serieus: "Door de genade Gods ben ik wat ik ben." Hij begon ook met het schrijven in verschillende katholieke bladen over het geloof en het leven als katholiek geestelijke. Zo schreef hij onder meer dat alleen de katholieke kerk de sociale problemen zoals armoede, slechte huisvesting, drankgebruik en slechte werkomstandigheden kon oplossen. Het intellectuele talent van Titus werd opgemerkt en hij ging wijsbegeerte studeren.

Karmelieten De karmelieten zijn een kloosterorde die ontstaan is in de twaalfde eeuw. Leden van zo'n orde leven volgens bepaalde regels. Bij Karmelieten staat onder andere overdenkingen, gemeenschap en dienstbaarheid centraal. Zij hebben een grote waardering voor Maria, de moeder van Jezus.

Zijn medestudenten kwamen overal vandaan: o.a. Italië, Spanje, Ierland, Duitsland. Zo maakte Titus internationale contacten, meestal sprekend in een mengelmoe van Latijn en Italiaans.

1881	geboren als Anno Sjoerd Brandsma
1893	Padua Gymnasium, Brabant
1898	lid van de Orde van de Karmelieten
1902	studie theologie, Twente
1905	tot priester gewijd
1906	studie wijsbegeerte, Rome
1909	doctorsdiploma behaald
1909	lesgeven aan Karmelieten, Oss
1923	benoemd tot hoogleraar in de filosofie, Nijmegen

BELANGRIJKE MOMENTEN TOT 1945

Aan de universiteit moet hij ook spreekbeurten doen, iets wat hem matig afgaat. Het afmattende studietempo en het schrijven voor de Nederlandse bladen vermoeide hem. Daarnaast kreeg hij maagklachten en vermagerde hij weer sterk. Brandsma sloot zich aan bij de katholieke jongeren die kozen voor antimaterialisme en voor de mystiek binnen het geloof en hij bleef toch grotendeels de conservatieve koers van de kerk en de paus volgen.

Richtingenstrijd Rond 1909 was er een richtingenstrijd binnen de katholieke kerk tussen de 'conservatieve' en de 'moderne' katholieken. Conservatieven vonden dat de oude leer onfeilbaar was en dat je als katholiek het gezag van de kerk moest erkennen. De moderne katholieken wilden juist met andersdenkenden van gedachten wisselen en meer in de samenleving staan.

Na zijn studie in Rome ging Titus in Nederland lesgeven aan studenten van het studiehuis van de Karmelieten. Hij bezat vele talenten: hij richtte een middelbare school op en werd hoofdredacteur van het regionale nieuwsblad De Stad Oss. Ook werkte hij mee aan diverse boeken. Titus was altijd druk met alle projecten die hij wilde realiseren.

2.2 Jan de Jong (Nes, Nederland, 1885-1995)

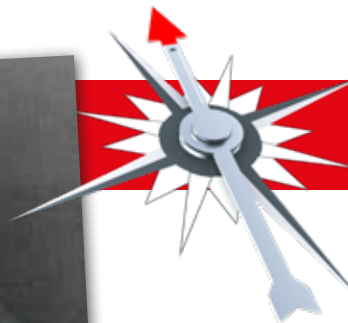
Johannes (Jan) de Jong werd geboren in een bakkersgezin als oudste van 8 kinderen in Nes, Ameland. Het was hard werken geblazen op Ameland in een tijd van economische tegenspoed. Het harde leven bepaalde ook de onafhankelijke geest van de Amelanders. Zo ook bij de jonge Jan.

Jan kreeg thuis onderwijs. Al op jonge leeftijd leerde hij goed lezen en schrijven. Hij wilde ook Frans leren, wat hem later goed van pas zou komen. Iemand die veel invloed heeft gehad op de jonge Jan was pastoor Antonius Scholten, die hem stimuleerde veel te leren. Jan had een talent, hij was een intelligente jongen die open stond voor het evangelie en die veel kennis had over alle gewoonten en gebruiken van de katholieke kerk. De schoolkinderen noemden Jan al snel 'Jan Pastoor', vanwege zijn sterke geloof.

Jezuïeten De orde die in 1534 is opgericht door Ignatius van Loyola. De Jezuïeten leggen de geloftes van armoede en gehoorzaamheid af en richtten zich vooral op het onderwijs en de missie.

Toen Jan op zijn dertiende naar het vasteland ging om te studeren, was dit een grote aanpassing: er was een strak regime van vroeg opstaan en vroeg naar bed. Jan kon niet alle vakanties terug naar zijn geliefde Ameland, zelfs toen zijn moeder in 1900 stierf kon hij niet terug om de begrafenis bij te wonen. Hij leerde goed Grieks en Latijn en werd omschreven als een uitstekende leerling. Het oordeel van de Jezuïeten was bijzonder positief: "Zeer groot talent met een eenvoudig en goed karakter". Daarna studeerde Jan er nog een jaar filosofie. Het spreken in het openbaar vond hij vreselijk.

Hij ontwikkelde zich tijdens zijn opleiding tot priester als groot lezer van kranten, tijdschriften en boeken. Jan hielp medestudenten die minder briljant waren dan hijzelf. Hij werd dan ook gezien als studiebol en zijn kamer lag zo vol met rommel dat zijn vrienden moesten komen opruimen. De Jong werd als kapelaan aangesteld in Amersfoort om de gelovigen de mis te lezen, kinderen te

1885	geboren in Nes, Ameland
1898	vooropleiding voor geestelijken (Jezuïeten), Culemborg
1904	priesteropleiding in Driebergen
1908	eerste priester van Ameland
1908	studie wijsbegeerte en godsgeleerdheid Rome
1910	promotie in wijsbegeerte
1911	promotie in godsgeleerdheid
1914	professor Kerkgeschiedenis, Driebergen
1931	rector van het seminarie in Driebergen
1936	benoemd tot aartsbisschop van Utrecht

BELANGRIJKE MOMENTEN TOT 1945

Rome Jan de Jong woonde in het priestercollege van de Santa Maria dell' Anima. Hij studeerde aan de pauselijke universiteit Gregoriana. Hij genoot van de grote stad Rome, met al zijn kerken en bezienswaardigheden.. Hij bezocht beroemde plaatsen als het Forum Romanum met de Palatijnse heuvel, het Pantheon, de Piazza Navona met de drie prachtige fonteinen van Gian Lorenzo Bernini en de vele kerken waaronder de Santa Maria sopra Minerva, met de graven van de schilder en frater Fra Angelico en de heilige Catharina van Siëna en de Santa Maria Maggiore.

dopen, jonge kinderen te onderwijzen, de biecht af te nemen, de jongeren te trouwen en stervenden de laatste sacramenten toe te dienen. Later werd De Jong conrector bij de Zusters van Onze Lieve Vrouw. Hij gaf les aan weeskinderen en aankomende onderwijzers. Bovendien werd hij redacteur van het blad van en voor geestelijken: *Nederlandsche Katholieke Stemmen*. De Jong volgde trouw de leer van Rome: 'Roma locuta, causa finita' (Wanneer Rome heeft gesproken, is de zaak afgedaan). Door zijn benoeming als aartsbisschop werd hij het hoofd van alle Nederlandse katholieken.

2.3 Katholiek Sociale leer

De katholieke kerk kent al heel lang een traditie waarin ze haar geloofsleer uitwerkt in sociaal handelen. Dit wordt de Katholiek sociale leer genoemd. Deze leer ziet een mens nooit los van diens omgeving. De persoon en de gemeenschap zijn altijd met elkaar in relatie. Deze gemeenschap is in het begin klein (het gezin) en wordt later steeds groter, de klas, de school, de staat, zelfs de hele wereld. De katholieke sociale leer is gebaseerd op vier punten:

1. Menselijke waardigheid

De katholieke sociale leer gaat er allereerst vanuit dat elk mens een waardigheid heeft die bij die mens hoort en welke beschermd moet worden. Die waardigheid is namelijk niet afhankelijk van wetten van de overheid. Mensen mogen in vrijheid hun talenten gebruiken en verantwoordelijkheid dragen voor anderen zodat zij ook die vrijheid mogen genieten.

2. Bonum Commune

Een goede samenleving bouwen is niet alleen de taak van de overheid maar van iedereen. Daarom vindt de sociale leer dat het maatschappelijk middenveld een sterke rol moet spelen in de samenleving, in dit middenveld zijn bijvoorbeeld, bewegingen, verenigingen, vakbonden en kerken actief. De katholieke sociale leer staat wantrouwend ten opzichte van een overheid die de touwtjes strak in handen heeft.

3. Subsidiariteit

Pas als de mensen onderling niet uit een geschil komen mag een hogere instantie tussenbeide komen. En dan is het aan die hogere instantie om aan de van mening verschillende groepen de ondersteuning te geven die nodig is om hun doelstellingen te bereiken en geschillen op te lossen.

4. Solidariteit

Groepen die buiten de boot vallen moeten volgens de sociale leer samenwerken om hun gerechtigheid te krijgen. Daarnaast wordt aan alle partijen de oproep gedaan om het onrecht ongedaan te maken.

2.4 De Tweede Wereldoorlog

Adolf Hitler was in 1933 leider van Duitsland geworden na zijn mislukte staatsgreep in 1923. Na de Wall Street Crash in 1929, die uitliep op een economische wereldcrisis, probeerde Hitler door middel van verkiezingen met zijn Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) aan de macht te komen. Ook hij maakte gebruik van zijn eigen knokploeg, de Sturmabteilung (SA), de bruinhemden, om andere partijen en tegenstanders te intimideren. Hitler noemde zichzelf de Führer, de enige leider en de redder van Duitsland. Hij zag zichzelf als de nieuwe Messias, compleet met een nieuwe ideologie: het nationaalsocialisme. Dat grotendeels een kopie is van het fascisme, met als duidelijkste verschil het openlijke racisme.

De nazi's bekeken de wereld door een bril van ongelijkheid. Er waren Übermensen, volgens hen – de blanke Duitsers en de Scandinaviërs- en de Untermensen zoals de 'gekleurde rassen', zigeuners en vooral de joden, die Hitler als parasieten en ratten beschreef in zijn boek 'Mein Kampf' uit 1925.

Hitler volgde het spoor van Mussolini en ging op zoek naar gebiedsuitbreiding. Want in zijn ogen hadden de Duitsers het natuurlijke recht op 'Lebensraum'. Na de bezetting van het Rijnland en de Anschluss van Oostenrijk, volgden de veroveringen van Sudetenland en de rest van Tsjecho-Slowakije. Op 1 september 1939 overviel de Wehrmacht (het Duitse leger) Polen, waarmee feitelijk de Tweede Wereldoorlog uitbrak omdat hierdoor Frankrijk en Groot-Brittannië Duitsland de oorlog verklaarden. Daarna veroverden Hitlers troepen bijna geheel Europa, met slechts twee tegenstanders die overbleven: Groot-Brittannië en de Sovjet-Unie. Inmiddels was Hitler al begonnen met de vervolging van alle andersdenkenden: politieke tegenstanders zoals de socialisten en communisten, de zigeuners, de homoseksuelen, de gehandicapten en de joden.

Vele geestelijken en gelovigen werden opgepakt en verdwenen vaak in de gevangenissen en de concentratie- en vernietigingskampen waarvan Dachau, bij München, het eerste kamp was dat ook diende als model voor de andere kampen.

Fascisme De belangrijkste kenmerken van deze ideologie zijn dat er maar één leider ('Il Duce') kon zijn, het leidersbeginsel. Dat geweld een geaccepteerd middel tot verschillende doelen kon zijn. Dat er een krachtig en verenigd volk moest zijn (het nationalisme). En dat alles wat te maken had met oorlog, verovering en soldaten verheerlijkt moest worden: het militarisme. De nieuwe ideologie was anticommunistisch, anti parlementair en anti intellectueel en maakte veel gebruik van propaganda en van censuur om hun ideeën te verspreiden onder de mensen. Benito Mussolini was de leider en 'uitvinder' van het fascisme in Europa.

2.5 Titus Brandsma en WOII

Titus Brandsma was sterk anti-communistisch. De communisten waren atheïsten en daarom vijanden van de kerk. Aanvankelijk zag Titus Brandsma het nazisme als een mildere vorm van communisme. Hij begreep pas na de uitvaardiging van de rassenwetten van Neurenberg wat de nazi's echt wilden: de Joden en niet-Joden werden gescheiden, huwelijken werden ongeldig verklaard en kinderen waren opeens bastaarden. Wat Titus vooral tegenstond was dat het bij de nazi's niet ging om innerlijke kwaliteiten van een persoon, maar alleen maar om de uiterlijke kenmerken: een mens was niets waard als hij geen perfect lichaam, geen blauwe ogen, blond haar en een 'arische' huidskleur had.

Brandsma sloot zich aan bij de encycliek *Mit brennender Sorge* van Paus Pius XI op 14 maart 1937, omdat hij zag dat er een onoverbrugbare kloof lag tussen de christelijke leer van de naastenliefde en de ideologie van het recht van de sterkste die het nazisme uitdroeg. In navolging van Jezus sprak ook Titus Brandsma zich uit voor een vredesboodschap, wat moeilijk was in een tijd van oorlog en geweldsdreigingen.

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak dacht Titus dat het mee zou vallen. Zo ondertekende hij de Ariërverklaring van de Duitsers: "In verband met de verordeningen heb ik zojuist een verklaring gepost, dat ik niet van Joodse bloed ben: een echte Stân-fries. Het is maar treurig voor de joden. Ik heb met hen te doen." Later doorzag hij beter wat er op hem af kwam.

Onderwijs was één van zijn stokpaardjes. Brandsma keerde zich openlijk tegen scheiding tussen het onderwijs aan joodse en aan katholieke kinderen, want de Rooms-Katholieke kerk maakte geen onderscheid naar geslacht, ras of volk. Bovendien verzocht Titus om de hoofdinspecteur van Onderwijs, de NSB'er Noordijk, te ontslaan.

De Duitsers wilden "Pater Titus Brandsma wegens stelselmatige voorbereiding van een tegen de Duitse bezettingsautoriteiten gerichte verzetsbeweging onmiddellijk arresteren en naar een con-

centratiekamp overbrengen." De Duitsers noemden hem dan ook "ein gefährlicher Mensch". Op 19 januari 1942 werd Titus gearresteerd. Hij ging via het huis van bewaring in Arnhem naar de gevangenis in Scheveningen. Zijn zwakke gezondheid ging hem dwarszitten. Zo had hij last van zijn nieren en kort daarna kreeg hij last van zijn darmen en maag. Hij volgde de woorden van zijn idool Theresia van Avila: "Nada te turbe – Laat niets je in verwarring brengen" en "Vertrouw op God".

Na zeven weken in Scheveningen werd de zieke Brandsma naar het strafkamp Amersfoort gestuurd. Het stond bekend als het meest onmenselijke kamp in Nederland, wat Titus al merkte bij aankomst toen de Duitsers hen buiten in de sneeuw bij min acht graden lieten wachten voor kampleding. Maar, zoals een medegevangene schreef: "De manier waarop hij dat onderging! Er straalde van dat manneke iets uit."

Er zaten in Amersfoort zo'n achthonderd gevangenen. Er was weinig eten, te weinig toiletten en de gevangenen liepen dagen en weken in dezelfde kleding. Titus maakte door zijn onverstoortheid indruk op vele medegevangenen. Een medegevangene zegt: "Al snel ontdekte ik dat Brandsma een grote innerlijke kracht bezat. Hij straalde een geweldig menselijkheid uit, een op diep godsvertrouwen gebaseerde sereniteit die imponeerde. Je beseft: hier staat een bijzonder mens."

Wat er ook met hem gebeurde, Brandsma bleef in alle omstandigheden zichzelf. Hij bekommerde zich om medegevangenen in nood en inspireerde vele gevangenen om zich vast te klampen aan het geloof en de mystiek. Eind april 1942 werd Brandsma terug naar Scheveningen gebracht. Bij ondervraging meldde hij dat hij zou blijven strijden tegen het nationaalsocialisme. Berlijn had besloten tot het vonnis: Deportatie naar Dachau in Duitsland voor de rest van de oorlog.

Het kamp Dachau was overbevolkt. Toen Brandsma er zat liep het aantal gevangenen op van 12.000 naar 32.000. Er was nog minder te eten dan in de andere kampen. De meeste gevangenen dachten

aan niets anders dan eten. Maar Titus kon zich goed beheersen en gaf zelfs zijn voedsel aan anderen. Brandsma zat in Block 28 waar de Pfarrerblöcke waren, bedoeld voor katholieke en protestantse geestelijken uit heel Europa. De SS-bewakers hadden een hekel aan iedereen die iets anders geloofde dan het nationaalsocialisme. Ze treiterden en vernederden hen en sloegen tot bloedens toe. Door zijn ouderdom, zijn traagheid en onbeholpenheid kreeg Brandsma veel klappen. Desondanks probeerde hij een vriendelijk gesprek op te zetten: "Men moet voor deze mensen bidden, opdat ze tot inzicht komen".

Titus werd weer ziek. Daarnaast raakte hij uitgeput door het fysieke werk. Rafael Tijhuis, een trouwe kompaan van Brandsma was dertig kilo afgevallen in drie maanden en ook Titus ging zienderogen achteruit. Tijhuis bracht hem uiteindelijk naar het Krankenrevier.

Vier dagen lag de karmeliet in het revier op sterven. Een Poolse priester, Hilarius Januszewski, gaf hem nog de ziekenzalving, wat ten strengste verboden was door de nazi's.

Het lichaam van Titus werd na zijn overlijden op de hoop lichamen van die dag gegooid en de volgende dag gecremeerd. Hij was 'slechts zevenendertig dagen' in Dachau, maar door zijn onverstoorbaarheid en zijn onverzettelijkheid in zijn geloof, maar vooral door zijn menselijkheid had hij indruk op iedereen gemaakt.

2.6 De Jong en WOII

Ook Johannes de Jong, als leider van de Nederlandse katholieken zag de opkomst van het fascisme onder Mussolini en het nationaalsocialisme onder Hitler.

Hij maakte zich vanaf het begin van de Duitse bezetting geen illusies. Met de slechte ervaringen van de kerken in Duitsland in het achterhoofd en door alles wat hij las, stond hij uitermate sceptisch tegenover alle mooie verhalen van de Duitse autoriteiten. In 1936 sprak hij zich uit tegen de NSB en verbood de katholieken deel te nemen aan activiteiten op straffe van ontzegging van de sacramenten. De Jong noemde het nationaalsocialisme het oude heidendom in zijn meest moderne vorm.

Op 10 mei 1940 vielen de Duitsers ons land binnen. Vijf dagen later kondigde De Jong aan dat de maatregelen tegen de NSB, wat er ook zou gebeuren, gehandhaafd zouden blijven. Hij zou nog liever aftreden dan deze intrekken.

Johannes de Jong was een tacticus in de dagelijkse omgang met de autoriteiten, maar als het op principekwesties aankwam gaf hij geen millimeter toe. Op alle niveaus probeerde hij weerstand te bieden aan de nazipolitiek.

Weer een half jaar later schrijft hij een brief, gericht aan heel christelijk Nederland, waarin hij pleit voor het behoud van het christelijke gedachtegoed in Nederland. De Jong heeft al heel snel door dat de gedachtegang van de nazi's antichristelijk en zelfs antimenselijk is.

In 1941 werd het Joodse kinderen verboden onderwijs te krijgen van niet-Joodse docenten. Ook moesten Katholieke Joodse kinderen van de katholieke scholen verwijderd worden. Aartsbisschop De Jong protesteerde hiertegen omdat hij vond dat de rassenleer in strijd was met het geloof. Hij instrueerde de katholieke schoolbesturen dan ook 'niet en nooit' de regel toe te passen. Katholieke scholen blijven open, ook voor joodse kinderen.

Verder verzetten de katholieke geestelijken onder leiding van aartsbisschop De Jong zich actief tegen medewerking van het zenden van de zogenaamde 'Winterhulp' voor de Duitse soldaten en officieren aan het oostfront. Ook gaven zij geen namen op aan

de Duitsers van voogdijkinderen onder hun beheer. Die wilden hen inzetten voor de nazitroepen. Ook verzetten zij zich tegen deelname in de verplichte arbeidsdienst. De aartsbisschop noemde de bezetter nu openlijk 'de vijand'.

Vanaf november 1941 gingen de katholieken en protestanten zoveel mogelijk gezamenlijk optreden tegen het nazibeleid. Bijvoorbeeld in het protest tegen de keuze die de Joden van gemengde huwelijken kregen voorgelegd: sterilisatie of deportatie. Een onmenselijke keuze. Kardinaal de Jong stuurde met pater Titus Brandsma een brief aan de katholieke journalisten van Nederland waarin de journalisten worden opgeroepen om geen nazipropaganda op te nemen in kranten en radioprogramma's.

Later protesteerden de kerken opnieuw tegen de aantasting van de grondslagen van het christelijk volksleven. Vanwege de toenemende rechtenloosheid, de Jodenvervolging, het opdringen van een levensovertuiging die in strijd was met het christendom, het aantasten van het christelijk onderwijs, het doden van gijzelaars en het moorden in de concentratiekampen.

Aan het einde van de oorlog probeerde De Jong de honger die er was in West-Nederland zoveel mogelijk te bestrijden. De katholieken moesten de mensen helpen en voeden. Later riep De Jong mensen op om de wraakgevoelens voor zich te houden en zich niet laten verleiden tot 'excessen die niet in overeenstemming waren met de 'christelijke leer'. Inmiddels had hij de bijnaam 'IJzeren Jan' gekregen omdat hij niet van zijn stuk te brengen was. Hij was een icoon van het katholieke verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog geworden.

3. Meer helden en hun vorm van verzet

3.1 Mohandas Gandhi (Porbandar, India, 1869-1948)

Mohandas Gandhi kwam uit een welgestelde familie. Gandhi was opgegroeid met het spiritueel filosofische principe Ahimsa: liefde voor alle levende wezens, zowel mens, dier als plant. Hij was vegetariër. Al op dertienjarige leeftijd werd Kasturba aan hem uitgehuwelijkt. Ze kregen samen vier zoons. Gandhi was een verlegen intelligente jongen. Na zijn studie rechten ging hij naar Zuid-Afrika. Hij bevocht de discriminatie, van het beruchte Apartheidsregime.

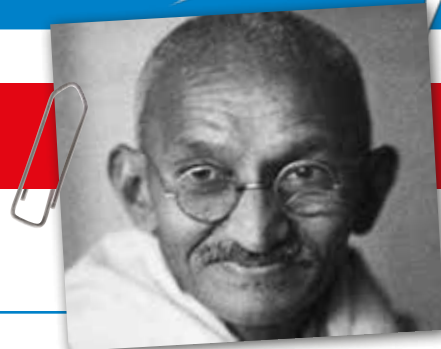
Satyagraha *Filosofie die betekent: 'vasthouden aan de waarheid'. Het houdt in dat je geweldloos vast kan houden aan de waarheid zonder op te moeten geven.*

Gandhi zag zichzelf als nuchtere man: "Ik ben geen visionair. Ik noem mijzelf een praktisch idealist." In Zuid-Afrika slaagde hij erin de pasjeswet aan te laten passen en de rechten van de Indiërs vreedzaam te verdedigen, wat hem veel respect onder de eigen gemeenschap en daarbuiten opleverde.

Pasjeswet *In een pas stond tot welke bevolkingsgroep je hoorde. Dit was vooral om de bewegingsvrijheid van het niet-blanke deel van de bevolking te beperken.*

Gandhi wist Ahimsa en Satyagraha te vertalen in manieren van verzet die praktisch inzetbaar waren. Zoals het niet meewerken met maatregelen, hongerstaking, economische boycot en zijn beroemde Zoutmars.

Toen Gandhi terugkeerde naar Brits-Indië om het land naar de onafhankelijkheid te leiden, moesten de Britten eerst vooral lachen om de kleine Gandhi, een kleine magere man met alleen een lendendoek om. Later beseften ze dat ze zich danig hadden vergist in de wilskracht en vasthoudendheid van Gandhi en zijn volgelingen.

1869	geboren in Porbandar, India
1888	studie rechten in Londen
1891	advocaat in India
1893	naar Zuid-Afrika
1908	ontwikkeling Satyagraha
1915	terug naar Brits-Indië
1930	Zoutmars
1947	vertrek Britten uit Indië
1948	vermoord

BELANGRIJKE MOMENTEN

Zoutmars *De Britten gingen belasting heffen op zout. Gandhi vond dit een oneerlijke belasting voor de vele arme Indiërs, want zout is noodzakelijk in dit warme land om gezond te blijven. Hij besloot, als vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid, de 390 kilometer te lopen naar de oceaan om zelf het zout te gaan halen. Daar zeefde hij zelf het zout uit de oceaan en gaf zo het voorbeeld aan de andere Indiërs hoe de wet te ontduiken.*

Meerdere keren werd Gandhi gearresteerd omdat hij verzet bood, maar altijd werd hij weer vrijgelaten vanwege de druk van de buitenwereld. Hij werd beschermd door zijn bekendheid in binnen- en buitenland. Zo werd hij leider door de omstandigheden en door zijn vastberaden houding mede vanuit zijn geloof en overtuiging. Net zoals dat bij Titus Brandsma en kardinaal De Jong het geval was. Uiteindelijk vertrokken de Britten en ontstonden twee nieuwe staten: India voor de Hindoes en Pakistan voor de Moslims. Gandhi had gehoopt dat het geheel één land zou blijven. Hij werd uiteindelijk door een extreme Hindoe vermoord. Gandhi besepte de beperkingen van ieder mens: "De wereld biedt genoeg voor ieders behoefte, maar niet voor ieders hebzucht".

3.2 Martin Luther King jr. (Atlanta, Amerika, 1929-1968)

Martin werd geboren als middelste in een gezin van 3 kinderen. Al jong kreeg hij te maken met discriminatie en racisme en hij zag dat zijn vader, een Afro-Amerikaanse dominee, daartegen streed. Op de middelbare school viel King op omdat hij goed kon spreken, hij werd daarom ook lid van de debatclub. Uiteindelijk ging hij Theologie studeren aan Boston University.

King werd dominee in het diepe en racistische zuiden van de Verenigde Staten en kwam min of meer toevallig in Montgomery terecht net toen de bus-boycot begon, waarvan hij leider en woordvoerder werd.

Busboycot In 1955 weigerde Rosa Parks haar plaats in bus op te geven aan een blanke passagier. Ze weigerde de boete te betalen en werd gearresteerd. Afro-Amerikanen besloten als protest te gaan lopen of te gaan carpoolen in plaats van met de bus te reizen. De busboycot duurde uiteindelijk meer dan een jaar, waarna de Afro-Amerikanen in het gelijk werden gesteld: Zij konden vanaf dat moment net als ieder ander in de bus zitten waar ze maar wilden.

King benadrukte geweldloosheid als machtig wapen: "En ik zal niet rusten. Ik zal worden geconfronteerd met intimidatie en al het andere, samen met deze stoere strijders voor democratie en voor burgerschap. We vinden het niet erg, zolang er maar gerechtigheid uit voortkomt." Het geweld dat hij verwachtte kwam inderdaad. Het huis van Martin Luther King jr. werd doelwit van een bomaanslag. Gelukkig zonder doden of gewonden. Martin geloofde oprecht in geweldloos verzet, net als Gandhi. Zijn geloof kwam vanuit de liefde voor ieder mens: "Liefde is de enige kracht, die in staat is een vijand in een vriend te veranderen."

SCLC Een vereniging van Afro-Amerikaanse activisten, met veel dominees in hun midden, die gelijke burgerrechten wilden.

BELANGRIJKE
MOMENTEN

1953	getrouwd met Coretta Scott
1954	dominee in Alabama
1957	oprichting SCLC
1964	Nobelprijs voor de vrede
1968	vermoord

Uiteindelijk werd Martin Luther King Jr. gearresteerd omdat hij zich niet aan het verbod om te protesteren had gehouden. Hij kreeg eenzame opsluiting.

Daarna ging King op campagne en hield zijn bekende betoog: 'I have a dream'.

I have a dream "Ik heb een droom dat op een dag kleine blanke kinderen en kleine negerkinderen de handen ineen kunnen slaan als broeders en zusters. (...) En met dit geloof zal ik erop uitgaan en een tunnel van hoop door een berg van wanhoop hakken. Met dit geloof zal ik met jullie naar buiten treden en de donkere gisterens in de heldere morgens veranderen."

De Nobelprijs voor de Vrede betekende waardering voor zijn werk van geweldloosheid en liefde voor ieder medemens. Het was de periode van de grote successen van de Burgerrechtenbeweging. Een aantal jaren later sprak King zich openlijk uit tegen de Amerikaanse oorlog in Vietnam. Volgens hem loste de oorlog niets op en bracht het alleen meer problemen.

Toen hij in 1968 op campagne ging voor de vuilnisophalers in Memphis, Tennessee werd hij doodgeschoten door een blanke racist. Een vergelijkbare situatie zoals Gandhi, terwijl ook King zich heel zijn leven had uitgesproken voor geweldloosheid. Niet alleen in woord maar ook in daad.

3.3 Nelson Rolihlahla Mandela (Zuid-Afrika, 1918-2013)

Nelson Mandela werd geboren Zuid-Afrika in een gezin van 13 broers en zussen. Zijn tweede naam Rolihlahla betekent 'lastpost'. Zijn vader was stamhoofd van de Thembu stam. Nelson was de eerste uit zijn familie die naar school ging. Hij werd advocaat. De jonge Nelson ging, ondanks afraden van een collega, naar multiraciale feestjes en communistische lezingen.

Het leven in de stad confronteerde Mandela voortdurend met rassendiscriminatie. Zelfs in de milde werksfeer van het advocatenkantoor moesten hij en een collega bijvoorbeeld ander theeservies gebruiken.

Als advocaat volgde Mandela het voorbeeld van Mohandas Gandhi. Hij hielp mee met het organiseren van stakingen, bijvoorbeeld van de mijnwerkers en boycotts. Later schreef Mandela over de apartheidspolitiek: "Bij apartheid hebben het pistool en de beul de macht" en "De apartheid was zelf een oorlog tegen het volk."

Mandela richtte het enige advocatenkantoor van Afrikanen in het land op. Dat was namelijk waarvoor hij rechten had gestudeerd: om te vechten voor fundamentele rechten. De overheid trok hun vergunning in en uiteindelijk moest het kantoor sluiten.

Ook richtte hij het uMkhonto we Sizwe (Speer van de Natie) op, de militaire tak van het ANC. Zij hoopten dat, door aanslagen op de overheidseigendommen te plegen, de zwarte bevolking in Zuid-Afrika in opstand zou komen om een revolutie te kunnen beginnen.

ANC Het African National Congress was tegen de overheersing van de blanke minderheid in Zuid-Afrika en de gedwongen rassenscheiding van blank en zwart was. Het ANC wilde een verenigd front van Afrikanen, Indiërs en kleurlingen, om zo sterker te staan tegenover de blanke regering. Het ANC was officieel verboden in Zuid-Afrika.

Mandela accepteerde iedereen als bondgenoot tegen de apartheid, ongeacht huidskleur, religie of politieke achtergrond. Uiteindelijk werd hij meerdere malen gearresteerd en gevangengezet. Bij het Rivonia-proces, waarbij hij werd veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf vanwege poging tot staatsgreep, hield Mandela zijn beroemd geworden rede.

1944	getrouwd met Evelyn Ntoko Mase
1944	betrokken bij ANC
1952	burgerlijke ongehoorzaamheidscampagne
1953	oprichting advocatenkantoor voor Afrikanen
1964	veroordeling tot levenslang tijdens Rivonia proces
1990	vrijlating uit Robbeneiland
1994	president Zuid-Afrika
2013	overleden in Johannesburg

BELANGRIJKE MOMENTEN

Mandela werd rechtstreeks naar Robbeneiland gevlogen. De cel was klein en het was er koud en vochtig. De jaren in Robbeneiland waren hard en eenzaam, maar ze braken hem niet, integendeel.

"Ik heb gevochten tegen blanke overheersing en ik heb gevochten tegen zwarte overheersing. Ik heb het ideaal gekoesterd van een democratische en vrije samenleving waarin alle mensen zullen leven en het gerealiseerd zien worden. Maar als het moet, is het een ideaal waarvoor ik bereid ben te sterven."

Mandela en zijn medegevangenen kregen steeds meer steun van mensen over heel de wereld die ook het apartheidsregime wilden beëindigen. Er kwamen protestacties en een economische boycot.

Economische boycot Een economische boycot betekent het verbreken van een handelsrelatie met een land. In dit geval het weigeren van een relatie met Zuid-Afrika en de producten die er vandaan komen. Op deze manier wordt geprobeerd om te zorgen voor een verandering.

Uiteindelijk kwam Nelson Mandela na zesentwintig jaar gevangenschap vrij, na aandringen vanuit het buitenland en door toedoen van de president van Zuid-Afrika, Frederik de Klerk. Mandela vertrok direct na zijn vrijlating naar Kaapstad waar hij weer de leider werd van de ANC dat ondertussen legaal was.

Nelson Mandela volgde De Klerk op en werd de eerste president van het vrije en democratische Zuid-Afrika. Velen hadden hem geholpen op zijn lange weg naar de vrijheid.

Lesdoelen	Kennis verwerven, uitbreiden algemene ontwikkeling, samenwerken, kennismaken met kernwaarden.
Materialen	Factsheets Brandsma, De Jong, Gandhi, Mandela en King, pen en schrijfpapier.
Vorbereiding	Print de factsheets uit of zet ze klaar in een online omgeving.

Vooraf

Zorg dat iedere leerling de beschikking heeft over alle 5 factsheets, online of als print. In dat laatste geval kunnen de leerlingen eventueel ook in tweetallen werken en de factsheets delen.

Formeer groepjes van 5-8 kinderen.

Instructie

Laat de kinderen de tijdlijn van Titus Brandsma en Johannes de Jong doornemen. Laat korte steekwoorden opschrijven als aantekeningmethode. De groepjes nemen nu gezamenlijk de informatie van de tijdlijnen door: behandel de helden één voor één en ga in discussie met de anderen over deze personen en hun betekenis tijdens leven en oorlog.

- Wie was kardinaal de Jong?
- Wat waren zijn drijfveren?
- Wie was Titus Brandsma?
- Wat dreef hem?

Adolf Hitler schreef in 1925 het boek Mein Kampf. Het meeste wat in dit boek geschreven staat, zien we later ook terug in zijn daden. Dit boek vormde de basis van de Tweede Wereldoorlog. Hitler geloofde in een Joods complot en vond het Germaanse ras superieur aan alle andere rassen op de wereld. Hij wilde dan ook de Joden uitroeien en het Germaanse ras 'beschermen' tegen inmenging van Joden. Ook zigeuners, gehandicapten, homoseksuelen en Jehovah's getuigen werden op grote schaal vermoord.

- Kwam Hitlers overtuiging overeen met de overtuigingen van het Katholieke Kerk?
- Wat waren de manieren van verzet van Brandsma en De Jong tijdens WOII?
- Hoe groot was de invloed van hun geloof op hun verzet?

Brandsma en De Jong waren heuse helden. Helden zijn authentiek: blijven trouw aan hun innerlijke stem. Zo houden helden vast aan hun innerlijke waarden, hun moreel kompas en komen ze in actie voor hun medemens.

Authenticiteit is ook wel eigenheid: echt en origineel zijn. Of eigenlijk: jezelf zijn. Als je authentiek bent, doe je waar je voor staat en wat je zegt. Daarvoor moet je wel weten wie je bent, wat je wilt. Het vereist bewustzijn en zelfkennis, dat je trouw blijft aan je eigen persoonlijkheid of karakter door het volgen van je intuïtie, je innerlijke stem. Het is hoe je jezelf neerzet in de wereld, in contact met de mensen om je heen.

Er zijn nog meer helden geweest in de geschiedenis, die naar hun eigen morele overtuiging leefden en daardoor in de problemen kwamen.

Neem in jouw groepje de info van de andere tijdlijnen door: Mohandas Gandhi, Martin Luther King en Nelson Mandela en bespreek ze samen aan de hand van de hulpvragen:

- Waar stonden elk van deze helden voor?
- Wat hebben deze helden met elkaar gemeen?
- Wat waren de consequenties van hun overtuigingen?
- Hoe gingen ze om met tegenslagen?
- Wat hebben ze bereikt voor zichzelf? En voor de ander?

Ga met jouw groepje aan de hand van de denkvragen in gesprek over authenticiteit. Gebruik de tekst in het gele infokader tijdens de discussie wanneer jullie hebben nagedacht over de eerste 2 van de volgende denkvragen:

- Wat is authenticiteit volgens jou?
- Herken je jouw visie op authenticiteit? (zie het gele infokader)
- Zijn deze helden authentiek?
- In hoeverre vind je jezelf authentiek?

Afronding

Sluit de les af met een (kring)gesprek. Wat zijn de kinderen in deze les tegengekomen? Denk samen na over geloof, verzet en authenticiteit. Gebruik als leidraad hiervoor de reflectievragen.

- Wat heb je geleerd over de helden?
- Denk je dat je gelovig moet zijn om in verzet te gaan?
- Hoe zou jij in verzet gaan? Door iets te doen? Of kan het ook anders?
- Wanneer is verzet echt nodig?
- Wanneer zou jij in verzet komen?

4. Hedendaagse helden

4.1 Urmila Chaudhary (Mampur, Nepal, 1989-heden)

Thema: kinderarbeid, seksueel misbruik

Toen Urmilla's vader ziek werd, was er geen geld voor medicijnen. Haar broer Amar werd hoofd van het gezin en besloot zijn zusje te verkopen voor 53 Euro. In het gebied van de Tharu (haar volk), op het Nepalese platteland is dit een gewone gang van zaken en worden tientallen meisjes Kamalari, een kindslaaf. Urmilla kwam in dienst van Sita in Kathmandu. De kinderen van Sita moest ze aanspreken met prins en prinses. Ze moest hard werken in het huishouden en kreeg geen onderwijs.

Veel Kamalari meisjes krijgen te maken met seksueel misbruik. De meesten schamen zich daarvoor en durven daarom niets te zeggen. Urmila kreeg hier ook mee te maken maar ze was moedig genoeg om te protesteren over een familielid van Sita. Urmilla las in die tijd over het feit dat het Kamalari-systeem was afgeschaft. Met hulp van haar broer en verschillende organisaties kon zij het huis van Sita verlaten als een vrij mens.

IDP *Indentured Daughters Program: een programma voor 'dochters als dwangarbeiders'. Het heeft de Kamalari-praktijk in Nepal met succes gestopt, jonge Tharu-vrouwen in staat gesteld voor zichzelf op te komen en het leven van hun families te verbeteren.*

Samen met anderen nam zij de eerste stappen in haar strijd tegen kinderarbeid in Nepal. Ze volgde inhaalonderwijs en schreef toneelstukken die zij met anderen opvoerde in dorpen in de omgeving. Daarmee wilde ze ouders en meisjes waarschuwen voor de gruwelen en het onrecht van het Kamalari-systeem.

1989	geboren
1995	verkocht voor geld
2002	afschaffing Kamalari-systeem
2006	vrijlating
2006	aangesloten bij IDP
2010	oprichting FKDF
2018	Four Freedoms Award
2019	studie rechten

BELANGRIJKE MOMENTEN

Ze stichtte opvanghuizen voor jonge meisjes en ze zet zich in om verschillende meisjes te redden door ze te bevrijden uit het huis waar ze moeten werken.

FKDF *Urmila is mede-oprichter van het Freed Kamlari Development Forum: een Nepalese non-profit organisatie die kindslaven opspoor en redt. Het FKDF maakt steun en contact mogelijk tussen kinderen die hetzelfde meemaakten. Ook organiseert het FKDF bijeenkomsten om de lokale bevolking bewust te maken van kinderarbeid en zet het zich in voor onderwijs van meisjes.*

Soms werken de autoriteiten niet mee met de bevrijdingsacties, maar Urmila accepteert het gebrek aan actie tegen kinderarbeid niet: "Wij hebben in Nepal allerlei wetten die in principe goed zijn, maar ze worden niet uitgevoerd. Daar wil ik wat aan doen."

Urmila bleef nuchter onder alle belangstelling en waardering als rolmodel en activiste: "Dit werk maakt mij kushi (gelukkig). (...) Misschien ben ik op de wereld gezet om te strijden tegen onrecht."

4.2 Malala Yousafzai

(Mingora, Pakistan, 1997-heden)

Thema: kinderrechten, onderdrukking

Malala werd geboren als dochter van een leraar. Haar familie behoort tot de Pathanen of Pashtun: een grote etnische groep in Pakistan en Afghanistan. Zij staan bekend om hun gastvrijheid, trots en krijgshaftigheid. Maar helaas ook vanwege het onderdrukken van hun vrouwen.

Taliban *Islamitische beweging die een rechtlijnige wetgeving hanteert: mensen mogen geen televisie, cd's en video's hebben. Vrouwen mogen niet meer naar de markt. Andersdenkenden worden zwaar onder druk gezet en geïntimideerd: boeddhistische monumenten worden vernield, meisjesscholen gesloten etc.*

Het overgrote deel van de Taliban bestaat uit Pathanen. Malala leerde lezen en las op zeer jonge leeftijd al Anna Karenina van Tolstoj. Ze was vaak de beste van haar klas.

Toen ze 10 was werd de vallei waar ze woonde bezet door de Taliban. "Het leek wel of het hele land gek was geworden" schreef Malala. Op haar elfde werd ze voor het eerst geïnterviewd en zei toen: "Hoe durven de Taliban me mijn fundamentele recht op onderwijs te ontnemen". Ze schreef in haar dagboek: "Ik begon te beseffen dat een pen en de woorden die daaruit vloeien veel krachtiger kunnen zijn dan machinegeweren, tanks of helikopters".

Op haar 15e ging ze met de bus naar school. Een man stapte de bus in, kwam te weten waar Malala zat en schoot haar van dichtbij door het hoofd. Vitale delen van de hersenen waren net niet geraakt. Terwijl de rest van de wereld meeleefde met Malala, redden chirurgen in Peshawar, Islamabad en Birmingham haar leven.

2007	bezetting Taliban
2012	beschoten
2014	Freedom from Fear-medaille
2014	Nobelprijs voor de Vrede

BELANGRIJKE
MOMENTEN

Wanneer Malala de Freedom from Fear-medaille ontvangt, zegt ze tegen haar publiek: "Terwijl ik hier voor u sta, zijn er miljoenen kinderen in de hele wereld aan wie het recht op onderwijs wordt onzegd. We moeten ze de moed geven hun angst te overwinnen, we moeten ze hoop geven zodat ze naar voren treden en we moeten onze stem verheffen zodat ze kunnen worden gehoord."

Four Freedoms Award *Franklin D. Roosevelt noemde deze Four Freedoms in zijn toespraak tot het Amerikaanse Congres op 6 januari 1941. Het betekent: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van aanbidding, vrijwaring van gebrek, vrijwaring van angst.*

De Four Freedom Award is een onderscheiding die jaarlijks wordt uitgereikt aan personen of organisaties die zich inzetten voor deze vier vrijheden. De uitreiking is een traditie die in 1950 is gestart door het Franklin and Eleanor Roosevelt Institute in New York.

Ondanks alle gevolgen en de schrik van de aanslag blijft Malala zich tot de dag van vandaag uitspreken voor het recht op onderwijs voor alle meisjes in alle werelddelen en dus ook in Pakistan. Dit tot ergernis van de Taliban. Ze woont nu met haar familie in Birmingham. Malala blijft een kinderrechtenactiviste en je kunt haar verhaal lezen in het boek: "Ik ben Malala".

Lesdoelen Kennis opdoen over hedendaagse helden, vergroten digitale vaardigheden, kennis eigen maken, hoofd- en bijzaken onderscheiden, informatie structureren, zelfkennis opdoen.

Materialen Tijdlijnen Malala Yousafzai en Urmila Chaudhary, devices met online toegang, infoblad Kernwaarden, pen en schrijfpapier. Voor het Mindmap Maken, gekleurde stiften en A4 tekenpapier.

Vorbereiding Print de tijdlijnen uit of zet ze klaar in een online omgeving.

Vooraf Zorg dat iedere leerling de beschikking heeft over de 4 tijdlijnen, online of als print. In dat laatste geval kunnen de leerlingen eventueel ook in tweetallen werken en de tijdlijnen delen.

Instructie

Je krijgt info over 2 hedendaagse helden. Iedere held heeft op haar eigen manier strijd geleverd voor verbetering van zijn/haar eigen leven en heeft deze thema's tot doel gemaakt om de wereld te verbeteren

Welk verhaal van deze 2 thema's raakt je het meest?

Ga dieper in op deze held: zoek op internet naar meer informatie over deze persoon zoals haar beweegredenen.

Kernwaarden zijn waarden die jij belangrijk vindt. We noemen ze kernwaarden omdat ze eigenlijk de kern zijn van je identiteit. Ze spelen een grotere rol in je leven dan je zou denken. Jouw kernwaarden bepalen namelijk hoe je jezelf ziet en hoe je naar de wereld kijkt. Jouw kernwaarden zijn de reden waarom je doet wat je doet. Zij bepalen met wie je je verbindt, welke richting je in het leven kiest.

Maak van de gekozen persoon een overzicht van haar kernwaarden.

Gebruik hiervoor het infoblad Persoonlijke Kernwaarden.

- Met welke omstandigheden kreeg deze persoon te maken in haar leven?
- Wat was haar actie daarin?
- Welke problematiek vond zij belangrijk om meer aandacht voor te krijgen?
- Volgens welke kernwaarden verwacht jij dat deze persoon leeft?

Hier kan de bonusopdracht Mindmap Maken worden ingezet. Een mindmap geeft veel duidelijkheid en overzicht en is een leuke en goede manier om informatie inzichtelijk te maken. Gebruik hiervoor het infoblad Mindmap Maken.

Kardinaal de Jong heeft vele brieven geschreven tegen onrecht in Nederland. Onrecht is helaas ook vandaag de dag aanwezig in ons land en in de wereld. Schrijf een brief over een bepaald onderwerp. Bijvoorbeeld over iets wat je op het nieuws hebt gezien of wat je hebt meegemaakt of om je heen ziet.

Schrijf een brief aan je klasgenoten in de vorm van een presentatie (max 10 min). Leg het probleem aan hen uit. Leg uit waarom dit een probleem is.

- Welk onrecht stel je aan de orde en waarom vind je dat dit onrecht is?
- Wie zijn verantwoordelijk voor dit probleem?
- Hoe kan dit probleem gezamenlijk worden aangepakt?

Afronding

Houd de presentatie voor je klas en ga met elkaar in gesprek over de oplossing.

- Welke thema's kwamen aan bod?
- Zijn jullie het met elkaar eens over de oplossingen?
- Welk thema zouden jullie actief aan willen pakken?
- Waarom?

5. Je eigen innerlijk kompas

Een moreel kompas wordt vooral ingegeven door persoonlijke drijfveren, je kernwaarden. Drijfveren zijn de wortels van je motivatie. Het zijn diepe overtuigingen waarop je belangrijke keuzes baseert. Iedereen heeft meerdere, soms wel talloze kernwaarden. Je kunt ze zien als levensopvattingen of levensdoelen.

Soms verandert een bepaalde kernwaarde in de loop van je leven, verdwijnt eentje of komt er een bij. Maar vaak heb je een soort basisset aan drijfveren die je hele leven in stand blijft. Drijfveren zeggen iets over je motivatie, houding en voorkeur.

5.1 Goede mensen als gids

Titus Brandsma en Johannes de Jong, helden van toen. Twee bijzondere katholieke geestelijken uit Nederland, die kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog een hoofdrol hebben gespeeld in het verzet tegen het fascisme en nationaalsocialisme in Nederland.

Titus Brandsma en Johannes de Jong werden voor de oorlog nog niet gezien als 'sterke mannen'. Tijdens de oorlog pleegden zij geen bomaanslagen of ze vervalsten geen papieren zoals andere verzetsmensen dat deden. Maar het waren twee mannen die door hun compromisloze houding, vorm gegeven door hun geloof, niets wilden toegeven aan de nazi's en hun ideeën. En daarbij vasthielden aan de waarheid van een menselijkheid tegenover onmenselijkheid, van verdraagzaamheid tegenover onverdraagzaamheid en tenslotte vormden zij het licht in een bijzonder donkere tijd toen zij een voorbeeld waren voor de mensen om hen heen. Zij waren mensen met het goede morele kompas in een tijd toen velen dat kompas waren kwijtgeraakt.

Zou jij je verzetten tegen een dictatoriaal regime? Zou jij verzet durven plegen tegen een bewind dat mensen onderdrukt en dat mensen laat martelen en zelfs vermoorden enkel en alleen omdat die mensen er anders uitzien of anders denken over hoe de maatschappij georganiseerd moet worden?

Ben jij een held?

Dat is een moeilijke vraag, die nog moeilijker is te beantwoorden. Want reken maar dat het zwaar is om je tegen zo'n dictatoriaal bewind te verzetten: er stonden draconische straffen op verzet. Je werd als een verrader gezien, een communistenvriend of een Jodenvriend. Kortom je werd gezien als een bondgenoot van de vijanden van de nazi's. En dat was reden genoeg om urenlang ondervraagd te worden, gemarteld en misschien zelfs vermoord te worden. Zou je, nu je dit weet, nog zelfs maar durven denken aan verzet plegen?

Natuurlijk zouden we graag antwoorden dat we ons sterk zouden verzetten tegen het onmenselijke regime van bijvoorbeeld de nazi's. Dat we ons verzetten tegen discriminatie van groepen mensen en racisme van de ergste soort. En dat we ons beroepen op humaniteit en medemenselijkheid. Dat we staan voor democratie en een maatschappij waarin iedereen wordt geaccepteerd, ongeacht hoe je eruit zien of welke ideeën je ook hebt. Het is natuurlijk, vanuit de comfortabele situatie waarin je je nu bevindt, makkelijk om dit te zeggen. Maar kan en durf je dat?

5.2 Levensgeluk

Het is belangrijk om een moreel kompas hebben; weten welke zaken echt belangrijk voor jou zijn en onder alle omstandigheden vasthouden aan die normen en waarden.

Sommige kernwaarden die je hebt leren kennen zijn universeel, dat wil zeggen die gelden hier in Nederland maar ook in Nieuw-Zeeland, die gelden zowel in het verleden als in het heden.

Andere waarden zijn verbonden aan plaats en tijd of zijn heel persoonlijk.

We bouwen ons innerlijk kompas op uit deze kernwaarden. Kernwaarden zijn principes of kwaliteiten

die in basis in jou aanwezig zijn. Eigenschappen die laten zien waar jij als persoon voor staat. Deze waarden kunnen voor een deel uitgedrukt worden in woorden (Zie de lijst met Kernwaarden) en spelen een belangrijke rol bij jouw motivatie.

Als je aan jouw kernwaarden vasthoudt, kun je je leven goed sturen. Je handelt consistent en dat zal zorgen voor voldoening in je leven. Het vergroot je levensgeluk. Want alleen als we laten zien waar we voor staan, hoe moeilijk dat soms ook is, geeft ons het gevoel van eigenwaarde, van identiteit.

Lesdoelen	Samenwerken, zelfkennis vergroten, creativiteit ontplooiën.
Materialen	Device met internet, de uitgebreide lijst Kernwaarden, kleurpotloden of -stiften, A4 tekenpapier, Stappenplan Kompas Teken.
Vorbereiding	Zet de tafels in groepjes neer en zorg dat iedere groep een device met internettoegang heeft. Leg daarbij voldoende vellen

A4 (teken)papier, pennen en kleurpotloden neer. Zorg dat bij iedere groep de lijst Kernwaarden ligt.

Vooraf

Formeer groepjes van 3 kinderen. Hou voor iedere groep het stappenplan voor het tekenen van een kompas bij de hand. Deel deze uit wanneer een groep daaraan toe is.

Instructie

Veel mensen leven volgens een innerlijk kompas: vanuit je eigen (kern)waarden neem je beslissingen en onderneem je acties. Je leeft naar wat jij belangrijk vindt.

Neem de lijst met Kernwaarden erbij.

Schrijf op welke kernwaarden jij belangrijk vindt: welke herken je bij jezelf?

Je kunt jezelf daarbij de volgende vragen stellen:

- Waar word ik gelukkig van?
- Wat maakt me trots?
- Wat maakt mij boos of verdrietig?

Schrijf momenten op waarop je dit voelt en bedenk waarom die zoveel voor je betekenen. Zoek kernwaarden bij die momenten. Maak zo een opsomming met jouw persoonlijke kernwaarden. Zorg ervoor dat de anderen jouw lijstje niet kunnen zien. Kijk daarna welke kernwaarden je herkent bij de anderen uit je groepje. Schrijf voor iedereen in jouw groepje een aantal kernwaarden op die je bij ieder van hen vindt passen. Wissel dit met elkaar uit: vertel welke waarden je bij hen vindt horen en waarom. De anderen vertellen welke kernwaarden zij bij jou vinden horen.

- Kloppen de kernwaarden van de anderen met jouw eigen lijstje?
- Kloppen de kernwaarden die jij voor jouw groepsgenoten had opgeschreven?
- Vind je sommige dingen weleens moeilijk?
- Welke kernwaarde zet je dan in om dit te overwinnen?

Stel uiteindelijk voor ieder van jullie een lijst samen met 15 persoonlijke kernwaarden.

Binnen een kompas hebben we altijd te maken met het Noorden als belangrijkste richting. West, Oost en Zuid zijn de andere windstreken. Volg het stappenplan Kompas tekenen en maak jouw eigen kompas met de 4 hoofdwindstreken en de andere 4 aanvullende windrichtingen (NO, NW, ZO en ZW).

De Poolster staat altijd op een vaste plaats aan de hemel, precies in de richting van het noorden. Vroeger vertrouwde men op de Poolster om te navigeren. Deze vorm van navigatie werd dan ook vaak toegepast in de scheepvaart. De Poolster vormt dus eigenlijk het kompas van de sterrenhemel.

Kijk nu naar het lijstje van kernwaarden die je aan het begin van de les hebt gemaakt.

Maak uit deze lijst een selectie van 8 kernwaarden.

Vul je eigen moreel kompas in met deze voor jou belangrijkste kernwaarden.

- Welke 4 kernwaarden in jouw lijst vind je het meest belangrijk?
- Wat is jouw allerbelangrijkste waarde?
- Welke 4 vind je minder belangrijk?

Noteer jouw kernwaarden op de juiste plaats in je getekende kompas: jouw belangrijkste kernwaarde schrijf je bij het Noorden, de 3 andere uit je top 4 noteer je bij Oost, West en Zuid. Dan schrijf je de 4 minder belangrijke op de andere windrichtingen. Maak jouw kompas verder af met de stiften of kleurpotloden.

Afronding

Neem ter afronding alle getekende kompassen mee in een kring. Ga de kring rond waarbij ieder kind zijn/haar 'Poolster-kwaliteit' vertelt. Herkennen de anderen deze kernwaarde bij hem/haar? Bespreek in het kort de bevindingen.

- Wat heb je ontdekt over jezelf?
- Wat heb je geleerd van de ander?
- In welke situatie zijn jouw kernwaarden belangrijk?
- Hebben jouw kernwaarden ook met geloof te maken?

6. Terzijde...

6.1 Bonusopdracht Mindmap maken

Stap 1

Teken in het midden van je vel een cirkel.

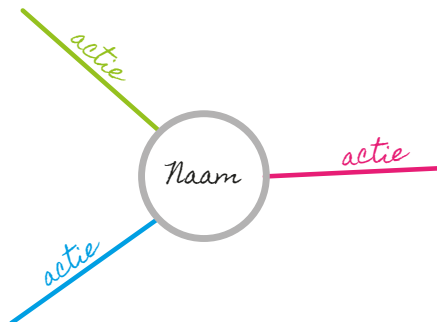
Zet de naam van de betreffende persoon in de cirkel.

Stap 2

Lees de achtergrond-informatie bij de persoon: Wat deed hij/zij eigenlijk precies, waaruit bestond zijn/haar verzet?

Welk woord vast deze actie het beste samen? Teken een tak aan de cirkel en schrijf dit woord langs die lijn. Neem voor ieder woord (dus iedere actie) een nieuwe kleur.

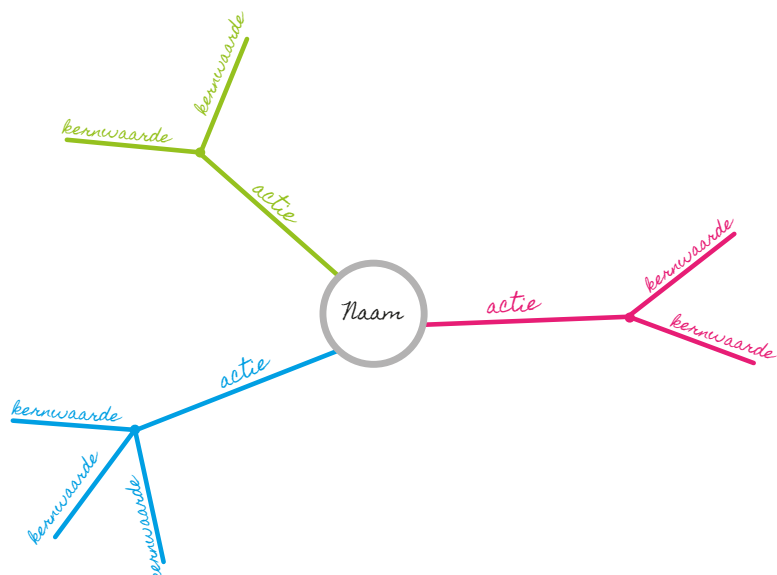

Stap 3

Neem de lijst met kernwaarden erbij.

Welke waarde(n) zet(te) volgens jou de persoon in bij iedere vorm van zijn/haar verzet?

Teken kleinere takjes aan de grotere tak. Schrijf de kernwaarde(n) bij de betreffende actie, in de bijbehorende kleur.

6.2 Als je meer wilt weten

Over Titus Brandsma:

Ton Crijnen, *Titus Brandsma. De man achter de mythe*. (Valkhof Pers, Nijmegen, 2022)

Titus Brandsma Instituut, *Titus Brandsma. Van held tot heilige*. (Radboud Universiteit, Nijmegen, 2021).

Hanneke Veerman (samensteller), *Innerlijke reis Dachau voor bij de grens. Dagboek van Rafael Tijhuis met daarin de laatste dagen van Titus Brandsma*. (Discovery Books, Leeuwarden, 2002)

H.W.F. Aukes, *Het leven van Titus Brandsma*. (Uitgeverij Het Spectrum, Amsterdam, 1963).

Titus Brandsma, *Het laatste geschrift van prof. dr. Titus Brandsma*. (W. Bergmans, Tilburg, 1944).

Over kardinaal De Jong:

Henk van Osch, *kardinaal De Jong. Heldhaftig en behoudend*. (Boom, Amsterdam, 2016).

H.W.F. Aukes, *kardinaal De Jong*. (Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 1956).

Over spiritualiteit:

Van Titus Brandsma tot Edith Stein. Veertig dagen bidden met heiligen en martelaren. (Adveniat, Baarn, 2022)

Anne-Marie Bos (Red.), *Spiritualiteit dichtbij in veertien teksten*. (Adveniat, Baarn, 2018).

Over de Moderne Devotie:

Moderne Devotie. Terug naar de bron met Geert Grote (1340-1384) en Thomas a Kempis (1380-1471). (Waanders Uitgeverij, Zwolle, 2011).

Moderne Devotie. Spiritualiteit en cultuur vanaf de late Middeleeuwen. (Waanders Uitgeverij, Zwolle, 2018).

Over Thomas van Kempen:

Thomas a Kempis, *Leven van Geert Grote*. (Kokboekencentrum Uitgevers, Utrecht, 2021).

Thomas a Kempis, *De navolging van Christus*. (Uitgeverij Kok, Utrecht, 2016).

Thomas a Kempis, *Verborgene manna*. (Kok Uitgeverij, Utrecht, 2015).

Thomas a Kempis, *Het leven van Jezus Christus*. (Uitgeverij Kok, Utrecht, 2013).

Thomas a Kempis, *Brevier*. (Uitgeverij Kok, Utrecht, 2011).

Thomas a Kempis, *Gelijk het gras*. (Uitgeverij Kok, Utrecht, 2011).

Thomas a Kempis, *De rozentuin*. (Uitgeverij Kok, Utrecht, 2009).

Over het concentratiekamp Dachau:

<https://www.kz-gedenkstaette-dachau.de/>

Nico Rost, *Goethe in Dachau. Dagboek 1944-1945*. (Uitgeverij Schokland, De Bilt, 2015).

Barbara Distel, *The Dachau Concentration Camp, 1933 to 1945. Text- and photo documents from the exhibition, with CD*. (Comité International de Dachau, 2005).

Over Mohandas Karamchand Gandhi:

Ramachandra Guha, *Gandhi. De jonge jaren*. (Nieuw Amsterdam, Amsterdam, 2014).
Ramachandra Guha, *Gandhi. De legendarische jaren*. (Nieuw Amsterdam, Amsterdam, 2019).
Mohandas Karamchand Gandhi, *An autobiography*. (The Folio Society, London, 2010).
Mahatma Gandhi, *De weg naar God*. (Uitgeverij Altamira-Becht, Haarlem, 2010).
Peter R  he, *Gandhi*. (Phaidon Press Limited, London, 2001). (fotoboek)
Rudrangshu Mukherjee (Ed.), *The Penguin Gandhi reader*. (Penguin Books, London, 1993).
Eknath Easwaran, *Gandhi*. (Uitgeverij Sirius en Siderius, Den Haag, 1983).
Raghu Vira, *Uit de praktijk der geweldloosheid*. (Uitgeverij Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1931).

Over Martin Luther King jr:

Martin Luther King jr, *Rosa stond niet op ...* (Ten Have, Baarn, 1984).
Martin Luther King jr, *De bazuin van het geweten*. (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1968).
Martin Luther King jr, *waar gaan wij heen? Chaos of gemeenschap?* (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1968).
Martin Luther King jr, *Nobelprijs rede 1964*. (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1964).
Martin Luther King jr, *Wandelt in de liefde*. (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1964).
Martin Luther King jr, *Schrijft vanuit de gevangenis in Birmingham*. (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1963).
Clayborne Carson (Ed.), *The papers of Martin Luther King jr. Volume I: Called to serve 1929-1951*. (University of California, Berkeley, 1992).
Clayborne Carson (Ed.), *The papers of Martin Luther King jr. Volume II: Rediscovering precious values 1951-1955*. (University of California, Berkeley, 1994).

Clayborne Carson (Ed.), *The papers of Martin Luther King jr. Volume III: Birth of a new age 1955-1956*. (University of California, Berkeley, 1997).

Clayborne Carson (Ed.), *The papers of Martin Luther King jr. Volume VI: Advocate of the social gospel 1948-1963*. (University of California, Berkeley, 2007).

Coretta Scott-King, *Mijn leven met Martin Luther King*. (Ten Have, Amsterdam, 1969)

Coretta Scott-King, *...en ik zag het beloofde land*. (Ten Have, Baarn, 1984).

Taylor Branch, *De geschiedenis van een droom*. (Uitgeverij Balans, Amsterdam, 1991).

David J. Garrow, *Bearing the cross*. (Vintage Books, New York, 1988).

Flip Schulke, *He had a dream*. (W.W. Norton Company, New York, 1995). (fotoboek).

Over Nelson Mandela:

Nelson Mandela, *De lange weg naar vrijheid*. (Atlas Contact, Amsterdam, 2017).

Richard Stengel, *15 lessen over leven, liefde en leiderschap*. (Kosmos Uitgeverij, Utrecht, 2013).

Nelson Mandela, *In gesprek met mijzelf*. (Spectrum Uitgeverij, Amsterdam, 2011).

Mac Maharaj en Ahmed Kathrada, *Mandela. Het geautoriseerde portret*. (Uitgeverij Terra Lannoo, Arnhem, 2006).

Jennifer Crwys-Williams, *Laat vrijheid regeren*. (Bruna Uitgevers, Utrecht, 1998).

Over Malala:

Malala Yousafzai, *Ik ben Malala* (Kosmos uitgevers, 2014)

Malala Yousafzai, *Wij zijn gevlucht (...)*, 2019).

Over Urmila Chauhary:

Urmila Chaudhary, *Slavenkind* (Boekerij, 2011).

Persoonlijke kernwaarden

Harmonie

Spiritualiteit

Groei

Openheid

Loyaliteit

Onafhankelijkheid

Eigenheid

Daadkracht

Vernieuwing

Eerlijkheid

Verantwoordelijkheid

Flexibiliteit

Moed

Respect

Saamhorigheid

Bescheidenheid

Eenvoud

Rechtvaardigheid

Plezier

Creativiteit

Geduld

Zuiverheid

Gelijkwaardigheid

Trouw

Zelfvertrouwen

Betrouwbaarheid

Vriendschap

Uitgebreide lijst kernwaarden

Aandacht	Flexibiliteit	Muzikaliteit	Tolerantie
Assertiviteit	Geborgenheid	Nederigheid	Trouw
Authenticiteit	Geduld	Nuchterheid	Uitdaging
Autonomie	Gelijkwaardigheid	Onafhankelijkheid	Veelzijdigheid
Avontuur	Geloof	Ondernemendheid	Veerkracht
Balans	Geluk	Nuchterheid	Veiligheid
Bescheidenheid	Genuanceerdheid	Ontspanning	Verantwoordelijkheid
Betrokkenheid	Gevoeligheid	Ontwikkeling	Verbinding
Betrouwbaarheid	Gezag	Openheid	Verbondenheid
Bewustzijn	Gezondheid	Optimisme	Verdraagzaamheid
Bezieling	Groei	Originaliteit	Vernieuwing
Bloei	Harmonie	Overgave	Vertrouwen
Communicatie	Hulpvaardigheid	Overvloed	Vindingrijkheid
Competentie	Humor	Passie	Vitaliteit
Creativiteit	Individualiteit	Plezier	Volharding
Daadkracht	Inlevingsvermogen	Prestatie	Vrede
Dankbaarheid	Innovatie	Rechtvaardigheid	Vreugde
Deskundigheid	Inspiratie	Respect	Vriendschap
Dienstbaarheid	Integriteit	Resultaat	Vrijheid
Doelgerichtheid	Intimiteit	Rijkdom	Vrijgevigheid
Discipline	Inzet	Rust	Waardering
Duidelijkheid	Inzicht	Saamhorigheid	Waardigheid
Duurzaamheid	Kennis	Samenwerking	Waarheid
Eenheid	Kwaliteit	Samenzijn	Wijsheid
Eenvoud	Leiderschap	Schoonheid	Zekerheid
Eerlijkheid	Liefde	Structuur	Zelfkennis
Effectiviteit	Loyaliteit	Solidariteit	Zelfstandigheid
Efficiëntie	Moed	Speelsheid	Zelfvertrouwen
Eigenheid	Mededogen	Spiritualiteit	Zelfwaardering
Energie	Meesterschap	Spontaniteit	Zingeving
Enthousiasme	Mildheid	Stabiliteit	Zorgvuldigheid
Erkenning	Moed	Tevredenheid	Zorgzaamheid
Fijnzinnigheid	Mondigheid	Toewijding	Zuiverheid

Bronnen beeldmateriaal:

Pagina 4: Ramon Mangold

Pagina 5: Bisdom Den Bosch

Pagina 6: Aartsbisdom Utrecht

Pag. 12, 13, 14, 16 en 17: internet > auteursrecht?

Colofon en verantwoording

2023

Een uitgave van: NKSR

Auteurs: Dirk Roodzant en Limarley Kingsale

Tekstbewerking en uitwerking opdrachten: Herma Egberts-Hogt

Projectbegeleiding: Wim van den Dool | Aartsbisdom Utrecht

Projectleiding: Berne Educatie | Heeswijk-Dinther

Met kerkelijke goedkeuring

Haarlem, december 2023, + Jan Hendriks